

Magyar Helsinki Bizottság

ITT HAMAROSAN „JOGI HATÁRZÁR” ÉPÜL

ÁTFOGÓ TÁMADÁS A MENEDÉKJOG INTÉZMÉNYE ELLEN

Összefoglaló a sajtó számára 2015. július 10.

(Az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról szóló T/5416. számú, 2015. július 6-án elfogadott törvényjavaslat alapján)

Ez a törvénymódosítás az idegenellenes gyűlöletkampány („nemzeti konzultáció”, óriásplakátok) és a szerb–magyar határra tervezett vasfüggöny által kijelölt út végállomása. Az uniós jogharmonizáció mögé rejtett, „kezelhetetlen migrációs nyomásra” hivatkozó változtatások **kiüresítik a teljes magyar menekültügyi rendszert, szinte lehetetlenné teszik, hogy a háború, kínzás vagy az üldözés más formái elől menekülők védelemhez jussanak Magyarországon.** Ehhez képest az elmúlt 3 hónapban a hazánkban menedéket kérők több mint háromnegyede Afganisztánból, Szíriából és Irakból, azaz a legkeményebb háborús és terrorzónákból menekül. Az új jogszabályi környezet és az annak megágyazó kormányzati propaganda alapján arra következtethetünk, Magyarország terve az, hogy **teljesen kiiratkozzon az európai menekültügyi rendszerből.** A napjainkban formálódó szabályozás számos ponton **sérti az uniós jogot** és az emberi jogok európai bírósága által felállított normákat is.

1. Már ránézésre elutasítható lesz a kérelmek 99%-a

- A kormány bejelentette, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság, a Kúria és számos civil szervezet egybehangzó álláspontját figyelmen kívül hagyva Szerbiát biztonságos harmadik országnak fogja minősíteni. Az ilyen országon keresztül érkező menedékkérők kérelmét a hatóság köteles elfogadhatatlannak minősíteni, mert a kérelmezőnek a másik országban „lett volna lehetősége megfelelő hatékony védelmet” igényelni. Mivel a kérelmezők 99%-a évek óta Szerbián keresztül érkezik Magyarországra, ez azt jelenti, hogy **a menedékkérelmek 99%-át a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) ránézésre, érdemi vizsgálat nélkül elfogadhatatlannak fogja minősíteni,** és Szerbiába fogják visszaküldeni azokat is, akik a kérelem érdemi vizsgálata esetén nagy többségben megkapnák a nemzetközi védelmet Magyarországon.
- **Szerbia nem számít biztonságos országnak menekültügyi szempontból.** Az UNHCR és legutóbb az Amnesty International jelentése is ezt egyértelműen alátámasztja. Egyetlen EU-tagállam sem tekinti Szerbiát biztonságos harmadik országnak, ahova menedékkérőket a kérelmükről született érdemi döntés nélkül vissza lehetne küldeni.
- Bár a hatóságnak elvben minden ilyen esetben vizsgálnia kell, hogy az adott kérelmező számára Szerbia biztonságos-e, a korábbi gyakorlat azt mutatta (2012-ig a BÁH biztonságosnak tekintette Szerbiát), hogy ezt még a különösen sérülékeny kérelmezők esetében is csak elvétve tette meg. 2012 ősze óta a helyzet megváltozott a Kúria iránymutatása után, amely kimondta, hogy Szerbia nem tekinthető biztonságosnak. Azóta a BÁH érdemi döntéseket hoz az ideérkező menedékkérők ügyében. Ez **a helyes gyakorlat kerül most végveszélybe.**
- Ráadásul az új szabályok szerint a kérelmező számára **hiányozni fognak a megfelelő eljárási garanciák** ahhoz, hogy megvédhesse az álláspontját a hatóság előtt (jogi segítség hiánya; a kérelmezőnek *bizonyítania* kell, hogy nem volt lehetősége védelmet kérni Szerbiában – úgy, hogy erről három napon belül kell nyilatkoznia, stb.). A BAH mindössze 15 napon belül köteles döntenie a kérelem elfogadhatatlanságáról, ami tovább valószínűsíti, hogy nem kerül sor egyéniesített vizsgálatra.

2. Ha nem ránézésre, akkor a garanciákat nélkülöző felgyorsított eljárásban lesz elutasítható

- Ha egy kérelmet nem minősítenek ránézésre elfogadhatatlannak, akkor **nagy valószínűséggel gyorsított eljárásba kerül,** erre ugyanis a módosított szabályozás **tíz lehetséges okot** is bevezet (egyébként az uniós szabályok átültetésével). Ezen okok egy része azért aggályos, mert szinte bármelyik menedékkérő esetében alkalmazható, így szinte **biankó felhatalmazást ad a hatóságnak.** (Például elég lesz hozzá, ha a kérelmező megfelelő iratok nélkül lép az ország területére – mint ahogy azt majdnem mindegyikük teszi.) Az okok némelyike pedig azért problémás, mert olyan alapos vizsgálatot igényelne, ami ránézésre nem folytatható le: például elég lesz, ha a kérelmező összefüggéstelen nyilatkozatokat tesz ahhoz, hogy „gyorsítósvárra” kerüljön, miközben kínzásáldozatok vagy más traumatizált személyek esetén teljesen normális, hogy – különösen az érkezés után néhány nappal – csak nehezen és összefüggéstelenül tudnak beszélni a történetükről.
- A gyorsított eljárásban is **15 napon belül dönt a BÁH,** ami szinte lehetetlenné teszi a valódi vizsgálatot. A szükséges országinformáció beszerzése legalább egy hét, megfelelő tolmácsot találni is napokba telhet, érdemi orvosi vagy pszichológiai szakvéleményt beszerezni és/vagy megfelelő, az eljárást segítő pszichoterápiát folytatni ennyi idő alatt nem lehet, és egy második menekültügyi meghallgatás sem fér majd bele, még akkor sem, ha az első után sok tisztázatlan részlet marad.

- Ezek után a **„normál” menekültügyi eljárás** (ahol a BÁH-nak 60 napja van dönten, és ami már így is az egyik leggyorsabb Európában) **csak papíron létezik majd**. Kérdéses, lesz-e egyáltalán valaki, akinek a kérelmét ilyen eljárásban bírálják el.

3. Viszlát, hatékony jogorvoslat

- A BÁH döntésének **bírói felülvizsgálata lényegében látszateljárássá** válik. Miközben a független és komoly menedékjogi szaktudást felhalmozó hazai bíróságok 2014-ben például az eléjük kerülő esetek majd' egyharmadában találták úgy, hogy a BÁH döntése változtatásra vagy hatályon kívül helyezésre szorul. Ez bántotta volna a jogalkotót?
- Az elfogadhatatlan kérelmeknél (lásd Szerbia) és a gyorsított eljárásokban – tehát lényegében szinte mindegyik ügyben – a BÁH által elutasított **kérelmezőnek összesen 3 napja van, hogy bírósághoz forduljon**. A strasbourgi emberi jogi bíróság egy másik ország esetében a 2 napos fellebbezési határidőről már megállapította, hogy az jogellenesen rövid. A bíróságnak pedig mindössze 8 napon belül döntést kell hoznia szinte kivétel nélkül a BÁH által szolgáltatott információk alapján, mivel az eljárások nemperesek lesznek. 8 nap nyilvánvalóan elégtelen bármilyen érdemi vizsgálathoz, országinformáció-kutatáshoz vagy bizonyítékok, szakvélemények beszerzéséhez.
- A kérelmezőnek a bíróság előtti – eddig az érdemi döntéshozatalban kötelező – **személyes meghallgatás** mostantól mindegyik (elfogadhatatlansági, gyorsított, normál) eljárásban **csupán lehetőség lesz**. A leterhelt bírónak nem lesz lehetőségük a menedékkérők személyes meghallgatására, különösen úgy, hogy a tolmácsolás díját a bíróságok saját költségvetésének kell biztosítani. Eddig gyakran a bírósági meghallgatás tette lehetővé, hogy az elsőfokú eljárásban felmerült félreértéseket, szavahihetőségi problémákat tisztázzák.
- **Megszűnik a jogorvoslati kérelem eddig általános automatikus halasztó hatálya**, ami biztosította, hogy a kérelmező itt várhassa meg a bíróság döntését. Ez alól kivételt csak azok az ügyek képeznek, ahol az elfogadhatatlanságról a biztonságos harmadik ország koncepció alkalmazásával (lásd fent) vagy a gyorsított eljárásról az illegális belépés miatt (lásd fent) döntöttek – a jogorvoslatot kiüresítő többi rendelkezés azonban ezekben az esetekben is érvényes (lásd fent). Minden más esetben a BÁH akár már akkor haza vagy egy másik országba küldheti a kérelmezőt, míg a bíróság még javában vizsgálja a döntés jogszerűségét. (Előfordulhat, hogy a bíróság menekültként ismeri el a már visszaküldött kérelmezőt.) A strasbourgi gyakorlat alapján **az új rendelkezés jogellenesen kiüresíti a jogorvoslatot**. Az uniós jog ugyan hogy néhány kiskaput a tagállamoknak, az új szabályozás azonban még így is számos ponton az uniós normákba ütközik.

4. Még több fogvatartás

- A szükséges engedélyek nélkül (például a zöldhatáron) elfogott külföldieket a rendőrség az eddigi 12 óra helyett **24 óráig tarthatja fogva** (ún. „visszatartás”). Ha mindeközben menedéket is kérnek, akkor ez tovább **hosszabbítható 12 órával**. Ezzel a jogalkotó a valósághoz igyekszik igazítani a jogszabályokat, hiszen tapasztalataink szerint már most is sokszor 24 vagy akár 48 óráig is „visszatartották” a menedéket kérő külföldieket. A „visszatartást” a határhoz közeli rendőrségi objektumokban foganatosítják, még hozzá súlyosan aggályos körülmények között (például 1 négyzetméter per fő mozgástérrel egy télen is fűtetlen ketrecben).
- **Menekültügyi őrizet** 2013. július 1. óta létezik Magyarországon, melyet a BÁH – a bírói gyakorlatot követve – csupán saját döntése meghozataláig alkalmazott eddig (két év alatt több mint 7500 esetben). Az új szabályok alapján már a bírósági felülvizsgálati eljárásban is őrizetben tartható majd a kérelmező, összesen akár 6 hónapig.
- A BÁH számára **könnyebb lesz a menekültügyi őrizet elrendelése** az ún. dublini eljárásban (az eddigi „nem teljesítette megjelenési kötelezettségét” feltétel helyett már elég lesz, ha „komoly veszély áll fenn a szökésre”).

5. Hajléktalan menedékkérők?

- A törvénymódosítás **növeli a hajléktalanság veszélyét** azzal, hogy már nem lesz kötelező a menedékkérők befogadó állomáson való elhelyezése, amennyiben nem tudnak saját lakhatásukról gondoskodni. Helyette pusztán egy megye területe is kijelölhető lesz tartózkodási helyként.

6. Kapcsolatfelvétel a származási országgal

- A menedékkérők között alig van valakinek európai értelemben vett hiteles személyazonosító okmánya. Vagy azért, mert ilyen nem is létezik az adott országban (Afganisztán, Szomália stb.); vagy azért, mert nem tudta elhozni otthonról (menekülnie kellett); vagy azért mert út közben elvesztette, az embercsempész elvette. Ilyen esetekben a kérelmező kötelezhető lesz arra, hogy felvegye a kapcsolatot a származási országával személyazonosságát tisztázása érdekében (az állammal, ha nem ő előle menekült, s ha igen, akkor az otthon maradt rokonokkal, barátokkal). Ez az abszurd rendelkezés **a menedékjog legalapvetőbb tilalmát sérti**, hiszen indokolatlanul veszélyezteti a kérelmező és az otthon maradtak életét, testi épségét azzal, hogy a potenciális üldöző tudomására hozza a menedékkérő menekülését és hollétét. Az **új szabály ugyanakkor teljesen értelmetlen is**, hiszen hogyan is tudna bárki néhány napon belül (lásd fent) érdemi információt és eredeti dokumentumokat beszerezni a háború dúlta Szíriából, Irakból vagy a minimális államigazgatással sem rendelkező Afganisztánból? A rendelkezés könnyű és igazságtalan lehetőséget nyújthat a BÁH-nak arra, hogy a menedékkérő együttműködési szándékát megkérdőjelezze.